

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Сулаєва Наталія Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор

Мішеніна Надія Ярославівна

аспірант

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка, Україна

Постановка проблеми. Активна реалізація завдань реформування загальної середньої освіти вимагає від педагогічних вишів перегляду підходів до підготовки фахівців, зокрема, учителів початкових класів Нової української школи. Одним із важливих компонентів фахової компетентності є здатність педагога до формування функціональної грамотності в учнів молодших класів. Це зумовлено тим, що саме вона складає підґрунтя для спроможності особистості навчатися впродовж усього наступного життя.

Вітчизняні (Б. Гершунський, Н. Бідюк, Н. Горук, В. Давидова, О. Жижко, С. Коваленко, Н. Коляда, Л. Тимчук) та зарубіжні (В. Грей, М. Гамільтон, Ш. Хіт, Х. Хінзен) науковці ґрунтовно дослідили функціональну грамотність і в контексті філософської освіти, й через призму соціального явища, і як компетентнісний підхід. Водночас малодослідженими є проблеми підготовки майбутніх педагогів до розвитку функціональної грамотності в учнів закладів загальної середньої освіти.

З огляду на це, **метою** нашої публікації є висвітлення основних підходів до підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування функціональної грамотності в учнів молодших класів.

Досягнення цієї мети передбачає використання **методів** контент-аналізу літератури, термінологічного та порівняльного аналізів для відстеження поглядів учених і практиків на досліджувану проблему, методі теоретичного

аналізу й синтезу для виокремлення факторів, які впливають на формування фахових компетентностей студентів закладів вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. З-поміж розмаїття поглядів на визначення, особливості та специфіку поняття функціональна грамотність нами були виокремлені такі, які найбільше корелюють з поняттям функціональної грамотності дітей молодшого шкільного віку. Зокрема, останню ми розуміємо як певний рівень володіння знаннями, вміннями та навичками, що забезпечують якісне формування особистості в системі соціальних відносин. Науковцями виокремлено різні форми функціональної грамотності учнів молодшого шкільного віку, зокрема: загальна, комп'ютерна, інформаційна, комунікативна, побутова грамотність, а також грамотність при оволодінні іноземними мовами та грамотність поведінки в надзвичайних ситуаціях [Буг].

В освітньому процесі майбутніх учителів початкових класів в умовах закладів вищої педагогічної освіти, як правило, найбільший акцент ставиться на підготовці студентів формувати в учнів загальну грамотність, яка передбачає володіння елементарними навички читання, писання та лічби. Цьому надається виняткова увага в освітньо-професійних програмах, а відповідно, й у навчальних планах, підготовки фахівців. Так, компонентами, на які виокремлюється найбільша кількість кредитів навчального плану студента спеціальності 013 Початкова освіта, є «Дитяча література та методика навчання літературного читання», «Українська мова та методика викладання української мови», «Математика з методикою навчання математичної освітньої галузі». Тому сумнівів щодо компетентностей студентів, які успішно засвоїли ці дисципліни, не виникає. Це підтверджується й у ході проходження студентами різних видів практик, де вони набувають навичок роботи з дітьми щодо навчання їх читанню, письму і лічби.

Чимала увага нині надається й формуванню в студентів компетентності формувати в учнів грамотність при оволодінні іноземними мовами, тобто вміння пояснити свою думку, володіння елементарним запасом лексичних знань для порозуміння з іноземцями, читати та перекладати тексти на рівні

вікових можливостей. Із цією метою у ОПП уводяться компоненти на кшталт «Іноземна мова», «Практикум з усного і писемного мовлення з методикою іншомовної освіти» тощо.

Процес підготовки вчителів передбачає також виокремлення кредитів і на формування в студентів компетентностей впливати на комп'ютерну грамотність учнів молодших класів, яка передбачає опанування комп'ютерними технологіями та вміння їх використання під час навчального процесу.

Окремим аспектам формування в учнів інформаційної грамотності (навички роботи з літературою, обробкою інформації, сортувати, виділяти головне, користуючись різними джерелами), комунікативної грамотності (оволодіння навичками спілкування в колективі, знаходження найоптимальніших шляхів виходу із конфліктних ситуацій, вміння спілкуватися з однолітками) присвячені окремі модулі в таких компонентах освітньо-професійних програм як «Загальна педагогіка», «Психологія», «Педагогіка та психологія початкової освіти», «Педагогічна майстерність» тощо.

Окремий компонент ОПП підготовки студентів спеціальності 013 Початкова освіта («Безпека життєдіяльності») також містить модулі, зміст яких присвячено формуванню компетентностей майбутніх учителів впливати на розвиток побутової грамотності в учнів, яка передбачає наявність у них елементарних знань з техніки безпеки та використання побутової техніки, володіння елементарними вміннями в обслуговуванні себе в побуті, а також грамотності поведінки в надзвичайних ситуаціях, тобто вміння звернутися за екстреною допомогою у відповідні служби та знати правила поведінки в надзвичайних ситуаціях.

Отже, в освітньому процесі майбутніх учителів початкової школи передбачено вагомому частку дисциплін, у процесі засвоєння яких студенти отримують знання щодо функціональної грамотності молодших школярів. Водночас, слід наголосити, що, напривеликий жаль, узагальненої й поглибленої інформації щодо функціональної грамотності, її важливості та методики

формування в учнів початкових класів на сьогодні в компонентах ОПП підготовки майбутніх педагогів у вітчизняних вишах немає.

Тому важливим, на нашу думку, є уведення в перелік дисциплін вільного вибору студентів спеціальності 013 Початкова освіта спецкурсу «Методика формування функціональної грамотності». Зміст означеної дисципліни має ґрунтуватися на заповненні інформаційних прогалів щодо функціональної грамотності молодших школярів та методики її формування, які виникають в ході вивчення обов'язкових дисциплін (з огляду на насиченість останніх не менш важливим змістом).

Ознайомлення зі змістом означеної дисципліни дозволить студентам педагогічного вишу посилити власну здатність до розуміння та використання різних типів інформації з метою успішного функціонування в умовах сучасного суспільства в побутовому, професійному та громадському житті. Разом з тим, засвоєння спецкурсу «Методика формування функціональної грамотності» дасть змогу сформувати в майбутніх учителів початкової школи компетентності щодо формування функціональної грамотності в молодого покоління нашої держави, яке отримує освіту в початковій школі закладів загальної середньої освіти.

Висновки. Освітньо-професійні програми підготовки майбутніх учителів початкової школи містять компоненти, засвоєння яких студентами сприяє формуванню вагомої частки компетентностей щодо розвитку в учнів молодших класів функціональної грамотності. Водночас уведення в перелік дисциплін вільного вибору студентів спеціальності 013 Початкова освіта спецкурсу «Методика формування функціональної грамотності» употужнить фахову підготовку майбутніх учителів Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу. *Науковий вісник Миколаївського державного університету*

імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2011. Вип. 1.33. С. 9-15.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2011_1.

2. Bholá H. S Functional Literacy, Workplace Literacy and Technical and Vocational Education: Interfaces and Policy Perspectives. *UNEVOC Studies in Technical and Vocational Education*. Section for Technical and Vocational Education UNESCO. Paris. June. 1995.

3. Бугаєвська Г. В. Функціональна грамотність студентів вищих закладів освіти як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. 2012. № 22(7). С. 73-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_22%287%29__12.